

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Lærernes arbeid med å forebygge mobbing i skolen

Teachers' work to prevent bullying in school

Kandidatnummer: 177

GBPEL412

Grunnskolelærerutdanning 1-7

Bacheloroppgave, vitenskapsteori og forskningsmetode - Fordypning i pedagogikk

Høgskolen på Vestlandet – Institutt for lærerutdanning

Veileder: Kristin Knudsen

Ordtelling: 9999

Innleveringsdato: 03.06.19

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.

Forord

Denne oppgaven omhandler mobbing, og tar blant annet for seg hva to lærere og en helsesykepleier anser som viktig i det forebyggende arbeidet. Det har vært lærerikt og spennende å skrive denne oppgaven. Jeg har fått et innblikk i andres erfaringer og det har gitt meg nyttig og relevant kunnskap som jeg kan ta med meg videre.

Jeg ønsker å benytte anledningen til å takke min veileder, Kristin Knudsen, som har støttet meg og vist engasjement gjennom hele prosessen. Det har også styrket oppgaven min med gode og konkrete tilbakemeldinger.

Jeg ønsker også å takke informantene mine for å ha deltatt i intervjuene. Dette ga meg et bredere innsyn i hvordan det forebyggende arbeidet med mobbing fungerer i praksis.

Abstract

Here follows a brief summary of the study, its background, method and results.

This study is about teachers' work to prevent bullying in school. I have focused on different ways to prevent bullying and what's important to achieve this. It's based on qualitative semi-structured interviews with two teachers and one school nurse. All my informants work in a Norwegian primary school. In my material, it occurs four main elements; the pupils' experience of being bullied, the learning environment, the school-home cooperation, and bullying-focused prevention in teaching. These areas tell something about what the informants think is important in the preventive work. Bullying is a current and serious topic that is important to focus on.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Abstract	3
1.0 Innledning	6
1.1 Begrunnelse for valg av tema	6
1.2 Problemstilling	6
2.0 Teoretisk bakgrunn	7
2.1 Hva er mobbing?	7
2.1.1 Opplæringsloven kapittel 9 A	7
2.1.2 Konsekvenser av å bli mobbet	8
2.2 Læringsmiljøet	9
2.2.1 Gode relasjoner	9
2.2.2 Autoritativ klasseledelse	10
2.3 Skole-hjem samarbeid	10
2.3.1 Ulike nivåer i samarbeidet	11
2.3.2 Foreldremøter og samtaler	11
2.4 Mobbingsfokusert forebygging i undervisningen	12
2.4.1 Samtaler om mobbing i klassen	12
2.4.2 Litteratur, rollespill og samarbeid	12
3.0 Metode	14
3.1 Valg av metode	14
3.2 Innsamling av datamateriale	14
3.2.1 Utvelgelse av informanter	14
3.2.2 Intervjuguide	15
3.2.3 Lydopptak	15
3.3 Bearbeiding av datamateriale	16
3.3.1 Transkribering	16
3.3.2 Analyse av intervju	16
3.4 Etske hensyn	16
3.4.1 Reliabilitet og validitet	17
4.0 Presentasjon av funn og drøfting	18
4.1 Elevenes opplevelse	18
4.1.1 Drøftedel	19
4.2 Relasjoner og klasseledelse	20
4.2.1 Drøftedel	21
4.3 Skole-hjem samarbeid	23
4.3.1 Drøftedel	24
4.4 Mobbingsfokusert forebygging i undervisningen	26
4.4.1 Drøftedel	27
5.0 Avslutning	29
5.1 Oppsummering og inntrykk	29

Kandidatnummer: 177

<i>5.2 Avsluttende refleksjoner</i>	30
Litteraturliste	31
Vedlegg 1: Samtykkeskjema	33
Vedlegg 2: Intervjuguide lærere	35
Vedlegg 3: Intervjuguide helsesykepleier	37

1.0 Innledning

1.1 Begrunnelse for valg av tema

Jeg har alltid vært opptatt av at alle skal få en god skolegang. Elevene bruker mye tid på skolen, så her er de nødt til å trives. Dermed er det en forutsetning at det skapes gode relasjoner. Dette gjelder både mellom lærerne og elevene, samt elevene seg imellom. Det er nødvendig å skape et godt og trygt klassemiljø, der alle elevene blir inkludert. Arbeidet med dette, var en av grunnene til at jeg valgte å bli grunnskolelærer.

Et godt og trygt klassemiljø kan bli truet av eksempelvis utestenging, baksnakking eller stygge kommentarer. Slik adferd kan videreutvikle seg til mobbing, som vil kunne få alvorlige konsekvenser for elevene som er innblandet. Jeg vurderer det som nyttig å inneha tilstrekkelig kunnskap om mobbing, da jeg etter endt studie skal gå ut i arbeidslivet som lærer. Temaet er verdt å utforske, som følge av at mobbing er et aktuelt tema i dagens samfunn. I tillegg kan det påvirke elevenes psykososiale miljø (Eriksen & Lyng, 2018, s. 113).

Hvert år gjennomfører Utdanningsdirektoratet en elevundersøkelse der elever får si sin mening om læring og trivsel i skolen (Utdanningsdirektoratet, 2018). I elevundersøkelsen fra 2018, oppgir 6,1 prosent av elevene at de blir utsatt for mobbing (Wendelborg, 2019, s. 28). Dette anser jeg som alvorlig og det får meg til å stille meg skeptisk til hvordan forebyggingsarbeidet fungerer i dag. Dessuten har jeg erfart hvor omfattende og brutalt mobbing kan være for elever. Det gjør meg enda mer interessert i å finne ut hvordan det er mulig å arbeide for å forhindre at dette skjer.

1.2 Problemstilling

Jeg har valgt å fokusere på mobbing fra et lærerperspektiv. Det er det som er mest hensiktsmessig for meg som snart skal ut i arbeidslivet.

Problemstillingen denne oppgaven omhandler og sentrerer seg rundt, lyder som følger:
Hvordan arbeider enkelte lærere med å forebygge mobbing i skolen?

Jeg kommer til å se på hvordan noen lærere arbeider med forebygging av mobbing. På bakgrunn av oppgavens omfang, har jeg foretatt en begrensning av informanter til to lærere, samt en helsesykepleier. Dermed kan ikke funnene fra denne forskningen generaliseres, men jeg får et innsyn i hvordan informantene arbeider med og oppfatter temaet. Videre skal jeg knytte opplysningene som fremkommer under intervjuene opp mot teori om mobbing.

2.0 Teoretisk bakgrunn

2.1 Hva er mobbing?

I faglitteraturen finnes det mange begrepsavklaringer av mobbing, og dermed ulike versjoner av dem. Blant annet hevdet Olweus (1992, s. 17) “En person er mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger og over en viss tid, blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer”.

Videre har Roland og Vaaland (1996, s. 8) brukt denne begrepsavklaringen: “Med mobbing eller plaging, forstår vi psykisk og/eller fysisk vold rettet mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager, og at episodene gjentas over tid”.

Disse begrepsavklaringene gir oss mer eller mindre samme forståelse av hva mobbing innebærer. Vi ser at en person blir mobbet eller plaget, ved at de blir utsatt for negative handlinger. Dette kan skje i form av psykisk og/eller fysisk vold. I begge begrepsavklaringene forstår vi at episodene skjer over tid. Vi ser også at slike handlinger kan bli utført av en eller flere personer. I den siste begrepsavklaringen legges det også vekt på et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager. Dette tilsier at den som blir utsatt for negative handlinger ofte er litt hjelpeløse ovenfor den eller de som plager (Olweus, 1992, s. 17; Roland & Vaaland, 1996, s. 8).

2.1.1 Opplæringsloven kapittel 9 A

Opplæringsloven har et eget kapittel som omhandler elevenes skolemiljø, kapittel 9 A. I 2017 kom det fornyede bestemmelser i dette kapittelet. I følge opplæringslova (1998, § 9A-4) står det blant annet at “Alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevane har eit trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vald, diskriminering og trakassering dersom det er mogleg”. Lærerne er altså ansvarlige for å legge til rette for at elevene får opplevelsen av et trygt og godt psykososialt miljø (Opplæringslova, 1998).

I opplæringsloven bruker de begrepet *krenkelse* om blant annet mobbing, vold, diskriminering og trakassering (Opplæringslova, 1998). Krenkelser viser til alle ubehagelige og ydmykende opplevelser, som er forårsaket av andre mennesker. En krenkelse forekommer dersom man opplever at egne grenser brytes eller overskrides, uten at man ønsker det (Alberti-Espenes, 2012, s. 51). Hvor disse grensene går, vil naturligvis variere fra person til person. Alle er forskjellige

og kan reagere på ulike måter. Når krenkelses foregår over tid, uten at lærere eller skoleledere har grepet inn, kalles det for mobbing (Alberti-Espenes, 2012, s. 54).

Etter de fornyede bestemmelsene som ble gjort i kapittel 9 A i opplæringslova (1998) blir det slått fast at skolen skal ha nulltoleranse mot mobbing og at alle som arbeider på skolen har en tydelig aktivitetsplikt. Årsaken til endring var at det fortsatt er alt for mange elever som opplever mobbing. De nye bestemmelsene setter eleven i sentrum (Kunnskapsdepartementet, 2017). I følge opplæringslova (1998, § 9A-4) står det tydelig at:

Når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørgje for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø. Det same gjeld når ei undersøking viser at ein elev ikkje har eit trygt og godt skolemiljø.

Dette tilsier at elevene alltid skal tas på alvor og at lærerne må gå ut i fra elevenes opplevelse av hendelsen (Alberti-Espenes, 2012, s. 54). Det skal for øvrig ikke være slik at alle kritiske ytringer eller uenigheter mellom elevene er ment å være krenkelses. Skolen skal lære elevene å tenke kritisk og til å akseptere og respektere andre. Dette er en del av skolens samfunnsmandat (Kunnskapsdepartementet, 2016-2017, s. 14).

2.1.2 Konsekvenser av å bli mobbet

Mobbing kan få langvarige og alvorlige konsekvenser. Dette er en viktig grunn til at lærere må arbeide med forebygging. I skolen er mobbing noe av det vanskeligste en kan oppleve. Symptomer på elever som blir mobbet, er elever som er sinte, aggressive og irritable. De har lite motivasjon og faglig fokus. Noen begynner å vegre seg for å gå på skolen og skulker gjerne undervisningstimer. De kan opptre krenkende ovenfor lærere og medelever (Alberti-Espenes, 2012, s. 173). Mange elever som blir mobbet, kan utvikle fysiske symptomer, som hodepine, kvalme eller smerter i nakken (Roland, 2009, s. 27).

Det er nødvendig at lærere klarer å oppdage atferdsendringer hos elever, slik at de kan gripe inn og hjelpe dem så raskt som mulig. Da er det en forutsetning at lærere innehar kunnskap om hvilke symptomer som kan oppstå. Noen lærere overser eller unngår å se tegn på endring i elevers væremåte. Dette fører til at mobbingen fortsetter og elevenes psykiske helse forverres (Alberti-Espenes, 2012, s. 173). Roland (2009, s. 47) hevder at dette på sikt kan medføre

alvorlige konsekvenser. Elever som blir mobbet lever i konstant frykt, som virker hemmende for deres liv. Frykten kan gjøre at mobbeofferet opplever sosialt ubehag ovenfor andre mennesker. Generell angst kan være et resultat av dette. Sannsynligheten for å utvikle depresjon er også mye høyere for dem som opplever å bli mobbet. Den psykiske lidelsen er karakterisert ved følelsen av håpløshet, energitap og mangelen på pågangsmot. Den alvorligste bivirkningen av depresjoner, er økt selvmordsfare (Roland, 2009, s. 48).

2.2 Læringsmiljøet

Et godt læringsmiljø er en viktig forutsetning for det forebyggende arbeidet med mobbing. I skolen er det de voksne som har ansvaret for å få til dette. Det er de som skal legge opp til at elevene får en trygg og god hverdag. Et slikt læringsmiljø gir et grunnlag for et godt faglig og sosialt utbytte. Et dårlig læringsmiljø hvor det forekommer krenkelser, vil derimot gi motsatt effekt. I et slikt miljø vil ikke elevene føle seg trygge. Dette kan påvirke hvordan de fungerer sosialt og hvordan de presterer på skolen (Alberti-Espenes, 2012, s. 110-113).

2.2.1 Gode relasjoner

Eriksen og Lyng (2018, s. 41) poengterer at gode relasjoner er viktige med tanke på forebygging av mobbing og krenkelser. Dersom lærere kjenner elevene sine godt, vet de blant annet hvordan de på best mulig måte kan forhindre at konflikter utvikler seg. Da er lærerne klar over hvordan elevene vanligvis tenker og reagerer. Videre må han/hun vurdere situasjonene og bestemme seg for hva som bør gjøres ut i fra hvem som deltar i konfliktene (Eriksen & Lyng, 2018, s. 42).

En god lærer-elev relasjon er nødvendig for å oppnå et godt læringsmiljø. Dersom elevene har tillit til læreren, vil det være mer naturlig å betro seg til han/hun. Gitt at dette skjer, er det da viktig at læreren alltid tar det som blir sagt på alvor (Moen, 2014, s. 25). I arbeidet med å bli godt kjent med elevene, er det mange lærere som viser at de bryr seg om hvordan elevene har det og hva som skjer i deres hverdagslige liv. På denne måten blir det ikke det faglige alene som står i fokus. Dette kan gjøre det enklere for lærerne å forstå elevene (Eriksen & Lyng, 2018, s. 43).

Når det arbeides med å skape gode relasjoner, er det en forutsetning at lærerne er tilgjengelige for elevene og at de selv oppsøker elevene for å prate med dem. Dette kan skje i form av formelle og uformelle elevsamtaler. Det er mange lærere som bruker begrepet "å se elevene". Dette begrepet legger stor vekt på læreres oppmerksomhet på alle elevers behov og følelser. De må kunne se elevene ut i fra deres bakgrunn, samt deres intellektuelle og sosiale forutsetninger.

En metode som er vanlig å bruke i skolen når man arbeider med å skape gode relasjoner og å “se” alle elevene, er å håndhilse på dem hver dag i døråpningen inn til klasserommet (Eriksen & Lyng, 2018, s. 48).

2.2.2 Autoritativ klasseledelse

Når det kommer til faglige resultater og elevenes psykososiale miljø, vil en tydelig klasseledelse gi best resultater (Roland, 2009, s. 93). Å være autoritativ i sin lærerstil er fordelaktig. Da har læreren fokus på kontroll, samtidig som å bygge gode relasjoner (Moen, 2014, s. 25). Elevene vil få opplevelsen av tydelighet og forutsigbarhet. Dette kan skje ved at læreren kommer med klare forventninger til elevene (Alberti-Espenes, 2012, s. 118-119).

Autoritative klasseledere vil kunne klare å skape positive og nære relasjoner til elevene sine (Alberti-Espenes, 2012, s. 119). Trygghet, respekt, tillit og anerkjennelse er viktige faktorer når det kommer til gode relasjoner. Elever som ikke får oppleve dette, kan komme til å føle seg ensomme. De kan oppfatte at læreren ikke forstår dem, og dette kan videre føre til stress og kaotiske følelser (Alberti-Espenes, 2012, s. 123).

En autoritativ lærerstil vil medføre at potensielle plagere blir påvirket indirekte ved at det skapes en støttende struktur i klassen, med fokus på normer og gode relasjoner. Dersom læreren setter en tydelig standard og viderefremidler at han/hun ikke aksepterer mobbing, vil elevene være klare over hva som forventes av dem. Læreren viser også omsorg og respekt ovenfor elevene, som skaper lojalitet (Roland, 2009, s. 84). Autoritativ klasseledelse fører til et bedre sosialt miljø i klassen, noe som naturligvis virker forebyggende på mobbing (Roland, 2009, s. 95).

2.3 Skole-hjem samarbeid

Opplevelsen av barn som er ensomme, isolerte og utsatt for krenkelser og mobbing fra andre, er noe av det mest problematiske foreldre kan gjennomgå (Nordahl, 2015, s. 13). For å forhindre at dette skjer, er det nødvendig at skole-hjem samarbeidet fungerer på en fordelaktig måte. Skole og hjem er avhengige av hverandre når det gjelder barnas oppvekst. Dersom foreldrene skal kunne ivareta sitt oppdrageransvar, er det en forutsetning at de spiller på lag med lærerne. De har et felles ansvar når det kommer til barnas læring og utvikling. Det er viktig at samarbeidet tar utgangspunkt i likeverd og gjensidighet (Nordahl, 2015, s. 16).

Nordahl (2015, s. 17) forklarer at opplæring og oppdragelse foregår i skole og hjem, både når det kommer til kunnskap og hvilke sosiale ferdigheter man ønsker at barna skal tilegne seg. Det er viktig at lærere og foreldre samarbeider, og at de er enige i valg som tas. Dette skaper

forutsigbarhet og trygghet for barna. Dersom alle parter klarer å støtte og oppmuntre hverandre i dette arbeidet, vil det være fordelaktig (Nordahl, 2015, s. 18).

2.3.1 Ulike nivåer i samarbeidet

Det dreier seg gjerne om tre ulike nivåer når det kommer til skole-hjem samarbeidet. Det første nivået omfatter *informasjon*. Dette nivået er det laveste nivået i samarbeidet, og angår utveksling av gjensidig informasjon fra skolen til hjemmet og fra hjemmet til skolen. Neste nivå dreier seg om *dialog og drøftinger*, som innebærer kommunikasjon mellom foreldre og lærere. Her skal det være et klima som skal gi gode muligheter for å fremme ulike synspunkter. Det siste nivået kalles *medvirkning og medbestemmelse*, som angår skolen og foreldrenes innflytelse på beslutninger som berører elevene. Dette er det høyeste nivået for samarbeid og innebærer gode dialoger mellom foreldrene og lærerne, som vil føre til enighet. På dette nivået vil samhandling mellom voksne kunne realiseres, noe som vil være til elevenes beste (Nordahl, 2015, s. 27-28).

2.3.2 Foreldremøter og samtaler

I følge Olweus (1992, s. 65) er det mulig å opprette et godt samarbeid ved hjelp av foreldremøter eller gjennom samtaler mellom lærere og foreldre. Det er naturlig å ta opp mobbing som et tema i samtaler med foreldre, ettersom utviklingen av et godt og trygt miljø er en viktig sak som må prioriteres (Olweus, 1992, s. 77). Videre poengterer Olweus (1992, s. 78) at de kan samarbeide for å finne ut hvordan de kan motarbeide mobbing på best mulig måte. Dette mener han er en god mulighet til å få høre ulike tanker og synspunkter. Slike samtaler kan også føre til at foreldrene får en økt interesse for hvordan barna deres har det på skolen.

Foreldrene til elevene i en klasse vil som oftest samarbeide med lærerne om å forebygge og stoppe mobbing (Roland, 2009, s. 115). For å oppnå et vellykket foreldremøte, må det være nøye gjennomtenkt. Møtet må organiseres slik det blir lagt opp til at foreldrene skal utvikle et godt sosialt fellesskap og nettverk med de andre foreldrene. Foreldrene kan få sitte sammen i grupper og diskutere. Det er viktig at alle blir hørt, slik at det legges til rette for likeverdighet mellom lærerne og foreldrene. På denne måten vil foreldrene få oppleve at de får medvirkning i skolen (Nordahl, 2015, s. 133-135).

På foreldremøter er det nødvendig at lærerne gir foreldrene grundig informasjon om hva mobbing dreier seg om og hvordan deres skole arbeider for å håndtere problemet. Viktige temaer bør tas opp på slike møter, eksempelvis felles holdninger til mobbing. Foreldrene kan

diskutere ulike spørsmål knyttet til dette, for så å rapportere de punktene de har kommet frem til i plenum. Denne måten å arbeide på, kan virke positivt når det kommer til samarbeid i foreldregruppen (Roland, 2009, s. 116).

2.4 Mobbingfokusert forebygging i undervisningen

Det er nødvendig at lærere fokuserer på aktiviteter som legger til rette for et inkluderende fellesskap og vennsksapsrelasjoner (Eriksen & Lyng, 2018, s. 58). For at mobbingfokuserte tiltak skal ha best mulig effekt, hevder Roland (2009, s. 103) at det forutsetter god klasseledelse. Når slike tiltak rettes mot en klasse, er målet å forebygge mobbing (Roland, 2009, s. 104).

2.4.1 Samtaler om mobbing i klassen

Mobbing er et tema som lærerne bør ta opp som en naturlig del av skolehverdagen. Likevel kan det være effektivt å ha faste tidspunkter der samtaler om dette er et faktum. Ved å føre opp samtaler om mobbing i timeplanen, sikrer det at lærerne virkelig utfører dem. Her kan klassens time brukes som eksempel. Disse timene kan være fastsatt til en gang i uken. Mobbing kan være et av temaene som gjennomgås i disse timene. Da kan elevene få diskutere temaet, episoder som har funnet sted, og hvordan miljøet i deres klasse er. Mobbing vil på denne måten bli omtalt regelmessig, med den hensikt at elevene kontinuerlig blir påminnet om hvor viktig temaet er å fokusere på (Roland, 2009, s. 108).

2.4.2 Litteratur, rollespill og samarbeid

Et mulig virkemiddel å bruke når det kommer til et mobbingfokusert opplegg, er å anvende litteratur som omhandler mobbing i undervisningen. Hensikten ved bruk av et slikt virkemiddel vil være at elevene får mer kunnskap om temaet, i tillegg til at de får levd seg inn i situasjoner hvor mobbing kan oppstå. Slike tekster kan invitere til empati og åpner opp for diskusjoner om ulike holdninger og verdier (Roland, 2009, s. 104-105). Læreren kan bruke høytlesing for å øke elevenes medfølelse. Da vil det være en forutsetning at læreren leser med god stemmebruk og innlevelse (Olweus, 1992, s. 70).

Enkle rollespill om mobbing kan også være en spennende måte å tilnærme seg temaet på (Olweus, 1992, s. 70). Det er hensiktsmessig å ha rollespill ut i fra den litteraturen som er blitt gjennomgått. Med rollespill er det mulig å kjenne på kroppen hvordan mobbing kan føles. Elevene kan på denne måten bli mer bevisste på hvordan det oppleves, og det vil være lærerikt for dem. Deretter kan læreren snakke med elevene om hvordan de erfarte øvelsen (Roland, 2009, s. 107).

Samarbeid i grupper kan også fungere som en god metode i det forebyggende arbeidet med mobbing. Størrelsen på gruppene kan variere. Ved at læreren ofte legger opp til samarbeid i undervisningssituasjoner, kan det føre til mer aksepterende elever. De lærer seg å forholde seg til ulike mennesker, som kan medføre at de blir mer positive og hjelpsomme ovenfor hverandre (Olweus, 1992, s. 75).

3.0 Metode

3.1 Valg av metode

Samfunnsforskningen skiller mellom kvantitative og kvalitative metoder. Hovedforskjellene er at kvantitative metoder i mindre grad er fleksible. Her kan surveyer og spørreskjemaer tas i bruk, hvor alle deltakerne blir stilt like spørsmål. Da er svaralternativene på forhånd oppgitt. Dette medfører at deltakerne ikke kan besvare spørsmålene like utfyllende og detaljert, som de kan i kvalitative metoder. Kvalitative metoder er dermed mer fleksible. Her kan eksempelvis intervju tas i bruk, hvor det stilles mer åpne spørsmål som gir rom for tolkning. Deltakerne kan svare spontant og med egne ord. Relasjonen mellom forsker og deltaker er også mindre formell når denne metoden brukes (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 17).

For å undersøke min problemstilling, vurderte jeg kvalitativ metode som den mest hensiktsmessige forskningsmetoden å anvende. Vanlige måter å samle inn kvalitative data på er ved å gjennomføre intervjuer, observasjoner eller gruppesamtaler (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 19). Det ville ha blitt vanskelig for meg å finne ut hvordan lærere arbeider med forebygging av mobbing ved kun å observere. Jeg var interessert i å høre informantenes meninger rundt temaet og hva de synes er det viktigste. For å anskaffe detaljerte beskrivelser fra informantene, valgte jeg dermed å gjennomføre kvalitative intervjuer med dem (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 77). Jeg begrunner valget med å anvende kvalitativ forskningsmetode, med at det ble naturlig at svarene ble mer utfyllende, og at de ville bli uttrykt spontant. Jeg så for meg at intervjuene kunne bli mer som en samtale, der erfaringer ville komme godt frem. På denne måten kunne det åpnes opp for at informantene kunne fortelle om opplevde situasjoner og hvordan disse ble håndtert.

3.2 Innsamling av datamateriale

3.2.1 Utvelgelse av informanter

Ved kvalitative intervjuer velges informantene ut ved strategisk utvelgelse. Jeg måtte foreta en vurdering for hvilke informanter som var mest hensiktsmessige å velge for å få samlet inn nødvendig data (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 50). Informantene jeg valgte å intervjuer, var to lærere og en helsesykepleier. Når det kom til intervjuene av lærerne, fokuserte jeg mest på hvordan de arbeidet med forebygging, og hva de vurderte som viktigst. I intervjuet med helsesykepleieren, var jeg også interessert i å høre om tanker rundt det forebyggende arbeidet. Jeg stilte dessuten spørsmål angående hvilke konsekvenser mobbing kan få for elevene. Jeg valgte disse informantene på bakgrunn av deres erfaringer og kunnskaper om

mobbing og det forebyggende arbeidet. I tillegg hadde de opplysninger om elevenes psykososiale miljø. Dermed synes jeg lærerne og helsesykepleieren fungerte som relevante intervjuobjekter, som ga meg betydningsfull informasjon til oppgaven. Jeg valgte å intervjuer helsesykepleieren og den ene læreren først. Deretter ventet jeg et par uker før jeg gjennomførte neste intervju med den andre læreren, som følge av at jeg ville tilegne meg enda mer teori. På denne måten tenkte jeg at jeg ville være bedre forberedt i forkant av intervjuet. Dette utartet seg slik jeg hadde forestilt meg, og det siste intervjuet ga meg flere nyttige opplysninger som jeg kunne ta i bruk.

3.2.2 Intervjuguide

Kvalitative intervjuer kan være mer eller mindre strukturerte. Jeg bestemte meg for å ta i bruk et semistrukturert intervju, der utgangspunktet skulle være en intervjuguide. I et semistrukturert intervju er det normalt at spørsmål, temaer og rekkefølge varierer. Jeg valgte å utforme to intervjuguider, som følge av at jeg skulle fokusere på litt ulike temaer når jeg intervjuet helsesykepleieren i forhold til lærerne. Intervjuguidene tok utgangspunkt i spørsmål som kunne bli gjennomgått i løpet av intervjuene, men rekkefølgen varierte ut i fra hvordan informantene svarte. Jeg stilte også en del åpne spørsmål som oppmuntret informantene til å komme med utfyllende svar (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 78-80).

Svarene jeg fikk da jeg holdt intervjuene, tok jeg utgangspunkt i da jeg stilte informantene oppfølgingsspørsmål. For å kunne stille oppfølgingsspørsmål, er det en nødvendighet å være en aktiv lytter (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 170). Før intervjuene startet, måtte jeg dermed være godt forberedt og ha gjennomgått intervjuguidene nøye. Da jeg begynte å intervjuer informantene mine, var jeg konsentrert og til stede. På denne måten klarte jeg å ta tak i den viktige informasjonen de ga, for så å formidle et relevant oppfølgingsspørsmål ut i fra det.

3.2.3 Lydopptak

Intervjuene ble ikke som en helt vanlig samtale, til tross for at det var jeg som stilte alle spørsmålene. Det ble det et tydelig asymmetrisk maktforhold i intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 52), ettersom det var jeg som bestemte tema, stilte spørsmålene og valgte hvilke svar jeg vil følge opp. Jeg var i tillegg den som avsluttet samtalen. Lydopptak ble brukt for å registrere intervjuene. Dette ble gjort slik at jeg fikk fokusere på informantene mine da de pratet. Senere kunne jeg gå tilbake til opptaket og lytte. På denne måten ble pauser, ordbruk, ironi og lignende registrert. Jeg kunne også spole frem og tilbake i opptaket (Kvale &

Brinkmann, 2017, s. 205). Hensikten med dette var å gjøre det mer håndterlig for meg å prosessere, samt å anvende i ettertid.

3.3 Bearbeiding av datamateriale

3.3.1 Transkribering

I etterkant av intervjuene benyttet jeg meg av transkripsjon, hvor jeg gjorde den muntlige samtalen om til skriftlig tekst. Dette er prosedyren som må til for å kunne analysere funnene som blir gjort. I en transkripsjon er det ikke mulig å få frem stemmeleie, intonasjon og åndedrett. Dermed blir det en svekket gjengivelse av situasjonen. Siden jeg tok i bruk lydopptak, og dermed kunne sette opptaket på pause og høre det så mange ganger jeg ville, synes jeg ikke at transkriberingen ble spesielt krevende. Jeg skrev ned svarene ordrett slik informantene formulerte dem, og dersom de nølte eller lo, skrev jeg også dette ned. I ettertid fikk jeg dermed en god oversikt over intervjuene og det ble enklere å strukturere dem når de var i tekstform (Kvale & Brinkmann, 2017, s. 204-206).

3.3.2 Analyse av intervju

I etterkant av intervjuene analyserte jeg informasjonen som kom frem. Jeg arbeidet for å finne et mønster i datamaterialet (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 94). Først leste jeg gjennom intervjuene, og søkte etter interessante og sentrale temaer. Da jeg gjennomgikk intervjuene fikk jeg et helhetsinntrykk av datamaterialet. Deretter søkte jeg etter betydningsfulle utsagn som kunne være relevante for min problemstilling, og for de hovedtemaene jeg hadde funnet. Så tok jeg i bruk koding, der jeg identifiserte tekstelementer som ga meg informasjon om hovedtemaene. Jeg markerte tekstelementene i margen med ulike kodeord. Slik klarte jeg å organisere materialet mitt og slå sammen tekstdeler. Jeg fikk også strøket informasjon som ikke var av betydning for min problemstilling (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 100-101). Til slutt utformet jeg en tabell, der jeg trakk ut de delene av teksten som var kodet. Denne fasen kalles kondensering (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 104). Denne tabellen brukte jeg da jeg skulle skrive ned funnene mine. Dette var en strukturert analyse, som gjorde at jeg fikk oversikt over datamaterialet mitt. Tabellen var også til god hjelp da jeg skulle starte på drøftingen.

3.4 Etiske hensyn

Forskningsetiske prinsipper og retningslinjer må følges når man skal undersøke noe. Et av de viktigste etiske hensynene man må ta, er informantens rett til selvbestemmelse og autonomi. Informantene som deltok i mitt prosjekt, bestemte selv over sin egen deltakelse. De ga frivillig

Samtykke til å delta og var klar over at de når som helst kunne velge å trekke seg uten å begrunne det. Forskeren skal også respektere informantenes privatliv. Informantene bestemmer selv hva forskeren får tilgang til av opplysninger, og forskeren skal ikke bruke disse opplysningene slik at personer som er med i undersøkelsen, kan identifiseres (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 41-42). Jeg utformet et samtykkeskjema i henhold til NSD, Norsk Senter for forskningsdata. Da prosjektet mitt ble godkjent av NSD, sendte jeg samtykkeskjemaet (Vedlegg 1) til informantene mine. Dette innebar et informasjonsskriv som forklarte grundig hva prosjektet gikk ut på. Informantene gikk gjennom skjemaet og samtykket til å delta i intervjuene.

3.4.1 Reliabilitet og validitet

Når man skal vurdere hvor pålitelig et forskningsprosjekt er, betegnes dette som reliabilitet. Det handler om at man må skaffe seg pålitelige data (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23). I forhold til de kvalitative intervjuene som jeg har gjennomført, var vurderingene som ble gjort i forkant av oppgaven, viktige. Jeg var nødt til å være kritisk til mine informanter. Jeg valgte å intervju noen jeg hadde kjennskap til, slik jeg visste at informasjonen de ga var troverdig. I en intervjusituasjon kan det lett oppstå forvirring og feiltolkning av svar, og derfor var jeg opptatt av å forstå svarene riktig. For å være sikker på at svarene ble forstått, spurte jeg om de kunne gjenta seg selv dersom noe var uklart. Jeg forklarte også informantene at de kunne be meg omformulere spørsmålene mine dersom det var noe de ikke forstod. Slik arbeidet jeg med å kvalitetssikre oppgaven min.

Validitet er et begrep som viser til hvor relevante og gyldige dataene som samles inn er for oppgaven (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 24). Validiteten i min oppgave ble knyttet opp mot de opplysningene jeg hentet inn. Innhentningen av datamaterialet fra intervju av to lærere og en helsesykepleier, kan ikke generaliseres. Av den grunn kan validiteten svekkes, siden det ikke blir forsket på flere andre personer. Likevel mener jeg at mine informanter hadde relevant kunnskap, i tillegg til erfaringer fra arbeidslivet. De ga meg betydningsfull informasjon som jeg fikk bruk for i mitt prosjekt.

4.0 Presentasjon av funn og drøfting

I dette kapittelet skal jeg presentere og drøfte resultatene fra intervjuene jeg har foretatt, i lys av problemstillingen “Hvordan arbeider enkelte lærere med å forebygge mobbing i skolen?”. I dette materialet fremkommer disse hovedområdene: elevenes opplevelse av å bli mobbet, læringsmiljøet, skole-hjem samarbeid, og mobbingsfokuseret forebygging i undervisningen. Informantene som er lærere blir delt inn i L1 og L2, mens informant som er helsesykepleier betegnes som H1. Dette gjøres for at det skal være mulig å gjenkjenne dem. Jeg har valgt å kalle alle for “hun” når jeg viser til informantene.

4.1 Elevenes opplevelse

Informantene ble spurt om hvor de tenkte skillet mellom mobbing og plaging går. Alle informantene er enige om at dette er et vanskelig spørsmål å svare på. L1 svarer følgende:

Vi vet jo at det skal være en gjentakende handling, for at det skal bli kalt mobbing. Men så handler det jo litt om hva de selv opplever og føler. Det synes jeg er veldig vanskelig at vi på en måte skal være med å ta en avgjørelse på. For vi må jo alltid ta det på alvor hvis de føler at de blir mobbet.

H1 mener at plaging heller ikke høres akseptabelt ut, og at “det skal høre til å være nok til at det blir løftet opp og at noen tar tak”. Hun poengterer videre at “noen ganger savner jeg litt det at man kan sette inn tiltak uten at man er kommet i gang med, okei, mobbeparagraf...”.

Den siste informant, L2, forklarer at hun synes skillet mellom mobbing og plaging var tydeligere før. Hun henviser til tidligere definisjoner som inneholder “gjentatte ganger”. Hun sier at “erting var når en og to ting ble sagt, men når det var mobbing snakket vi om at det ikke stoppet”. Etter at de nye bestemmelsene i kapittel 9A i opplæringsloven ble gjort, hevder hun at denne grensen har blitt borte. Hun uttrykker seg slik “Nå er en krenkelse en krenkelse. Uansett hva jeg hadde hatt lyst til og kalt det. Jeg har ikke lov til å velge det bort, selv om jeg kan tenke at det er erting etter min definisjon”.

L1 mener at mobbing fortsatt skal være en gjentakende handling, mens L2 derimot tenker at dette har endret seg. Hun påstår at skillet mellom mobbing og plaging ikke lenger eksisterer. H1 tenker noenlunde det samme som L2, og mener at dersom en elev blir utsatt for en krenkelse, skal det bli tatt tak i med en gang. Hun sier videre at det ikke alltid trenger å være like formelt, og at man burde kunne ta tak i saker uten å måtte dokumentere alt. Dette støttes også av L2, som mener at de kunne ha løst noen av sakene på et lavere nivå dersom de hadde hatt lov. Hun

presiserer at ikke alt “hører hjemme i et slikt dokumentasjonsskjemavelde”. Videre konkluderer hun med at det muligens må være så “rigid og strengt for at de som virkelig trenger det skal få hjelp”. Samtidig forklarer hun at hvis denne måten å arbeide på kan hjelpe en elev mer enn før, så er det verdt det.

I forbindelse med nulltoleranse av mobbing, mener L2 at dette i utgangspunktet er noe positivt. Samtidig presiserer hun at det “faktisk er umulig i vår verden å tenke at det aldri kommer til å være mobbing, for dessverre vil det alltid være det for noen”. Likevel understreker hun at det forebyggende arbeidet med mobbing er noe av det viktigste de holder på med som lærere.

4.1.1 Drøftedel

Da informantene blir spurt om hvor de tenker skillet mellom mobbing og plaging går, legger L1 vekt på elevenes opplevelse. Dette stemmer overens med de fornyede bestemmelsene i kapittel 9A, som fastslår at “når ein elev seier at skolemiljøet ikkje er trygt og godt, skal skolen så langt det finst eigna tiltak sørgje for at eleven får eit trygt og godt skolemiljø” (Opplæringslova, 1998). L1 understreker derimot at det er vanskelig for dem å være med å ta denne avgjørelsen, ettersom de må ta det alvorlig dersom noen føler seg mobbet.

H1 tenker at plaging ikke høres akseptabelt ut og forklarer nærmere at man burde kunne ta tak i saker uten å måtte dokumentere alt. Hun påstår at det ikke alltid trenger å være like formelt, noe som blir støttet av L2, som hevder at det ikke er alt som hører hjemme i et “dokumentasjonsskjemavelde”. L2 viser på den ene siden at noen av sakene kunne blitt løst på et lavere nivå dersom de hadde hatt lov. På den andre siden forklarer hun at det muligens må være så rigid og strengt, for at de som trenger hjelp skal få det. Svarene til informantene kan tyde på at det formelle ofte kan bli styrende og tidskrevende. Det kan tenkes at de nye endringene som har blitt gjort i kapittel 9 A i opplæringslova (1998), har medført at grensen mellom mobbing og plaging har blitt vanskeligere å definere. Dette stemmer overens med det L2 mener om at grensen har blitt borte. L2 forklarer at nå er en krenkelse en krenkelse, uansett hva hun hadde hatt lyst til å kalle det. Hun presiserer at hun ikke kan velge det bort. Dette utsagnet kan tyde på at hun synes det er krevende å måtte ta tak i alt. Det kan virke som om hun er noe uenig i de nye bestemmelsene som er blitt gjort, og at hun gjerne kunne tenke seg at det var lærerne sitt ansvar å vurdere om ulike situasjoner burde benevnes som krenkelser.

Med bakgrunn i svarene til informantene kommer det frem at de er bevisste på at elevene skal bli tatt på alvor og at de alltid må gå ut i fra elevenes opplevelse av hendelsen, som er i samsvar

med det Alberti-Espenes (2012, s. 54) peker på. Til tross for dette, kan det virke som om informantene synes at den nye paragrafen har ført til mer fokus på dokumentasjon og tiltak. Dette kan gjøre at lovgivningen virker mot sin hensikt. Det kan tenkes at det blir mye ekstraarbeid for lærerne, og at det da kan oppstå saker som de avholder å arbeide med.

Når det gjelder nulltoleransen mot mobbing som kapittel 9 A i opplæringslova (1998) slår fast at skolen skal ha, uttaler L2 at dette i utgangspunktet er positivt. På den andre siden slår hun fast at det er umulig å tenke at det “aldri kommer til å være mobbing”. Det hun peker på kan innebære at hun ser viktigheten av å ha en nulltoleranse, men at hun ikke tror det er et realistisk mål at mobbing noen gang vil avta. Det kan tenkes at hun er inne på noe, ettersom elevundersøkelsen fra 2018 viste at 6,1 prosent av elevene blir mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere (Wendelborg, 2019, s. 1). Mobbing er altså et aktuelt tema i dagens samfunn og dermed kan det gjerne se ut som om man har en lang vei å gå for at det skal forsvinne med det første.

I opplæringsloven bruker de begrepet krenkelse om blant annet mobbing, vold, diskriminering og trakassering (Opplæringslova, 1998). Alberti-Espenes (2012, s. 51) påpeker på en annen side at krenkelse viser til alle ubehagelige og ydmykende opplevelser, som er forårsaket av andre. Han nevner videre at krenkelse gjelder dersom egne grenser brytes eller overskrides, uten at man ønsker det. Når krenkelser foregår over tid, uten at lærere eller skoleledere har grepet inn, kalles det for mobbing (Alberti-Espenes, 2012, s. 54). Som lærere er det likevel viktig å være oppmerksomme på at ikke alt nødvendigvis er krenkelser. Kritiske ytringer eller uenigheter mellom elever vil ikke alltid regnes som krenkelser. Skolen har også et ansvar for å lære elevene til å tenke kritisk og til å akseptere andre (Kunnskapsdepartementet, 2016-2017, s. 14). Det kan tenkes at man kan lære elevene bedre å tåle krenkelser, ved å lære dem å stå opp for seg selv. Ved å fokusere på å respektere og akseptere andre, kan det medføre at elevene utvikler seg til å bli reflekterte og motstandsdyktige. Elevene kan på denne måten tilegne seg evnen til å godta og tolerere andre mennesker, som kan virke hensiktsmessig når det kommer til å forebygge mobbing.

4.2 Relasjoner og klasseledelse

Alle informantene var enige i at arbeidet med å skape gode relasjoner til elevene, var noe av det viktigste ved det forebyggende arbeidet med mobbing. Med utgangspunkt i dette var jeg interessert i å finne ut hvordan de mente det var hensiktsmessig å arbeide for å oppnå gode relasjoner.

L1 forteller at hun arbeider “for å bli godt kjent med dem, også med det som dem har privat”. Da nevner hun blant annet samtaleene hun har i klassen hver fredag, der hun spør elevene hva de skal finne på til helgen som kommer. Deretter forklarer hun at hun alltid prøver å huske det til mandagen, for så å følge opp det de forteller henne. Hun poengterer også at hun møter opp utenom skoletid, ved eksempelvis å gå å se på en fotballkamp. Dette synes hun virker effektivt.

L2 forklarer at hun arbeider med å skape gode relasjoner både bevisst og ubevisst. Hun forteller at “du er ikke i denne typen jobb, dersom du ikke liker barn. Og da bryr du deg om barn. Og da snakker du med dem, viser interesse for dem, og spør dem om ting utover skolen”. Hun nevner også at hun ikke setter på film når elevene spiser, men at hun heller utnytter tiden til å prate med dem.

H1 påstår at rutiner er viktige i dette arbeidet. Dermed viser hun til lærere som tar elevene i hendene og si god morgen hver dag. Dette synes hun er bra, ettersom de får sett elevene inn i øynene. Hun nevner også samtaler med elevene, og å prate med dem på tomannshånd eller gruppevis.

I forbindelse med god klasseledelse, hevder alle informantene at dette er en nødvendighet når det kommer til forebygging av mobbing. L1 forklarer at det er enkelt å ha god klasseledelse, dersom man har gode relasjoner til elevene. Hun beskriver seg selv som en tydelig lærer, og en lærer som har høye forventninger til elevene. Hun er spesielt opptatt av at alle elevene skal bli sett, og at de skal føle at hun velger dem. L2 er enig med L1 når det gjelder å være en tydelig lærer. Hun legger også til at det er viktig å fungere som en trygg og sterk voksen. Videre utdyper hun at det ikke nytter å “se gjennom fingrene med ting, eller overse blikk og kommentarer, eller at jeg tillater elever som ler dersom noen svarer feil”. H1 poengterer også at det er viktig med en tydelig klasseledelse, der man ikke overser noe. Hun mener derimot at det ikke er alt lærerne får med seg. Hun sier at “det er mye som også skjer i det skjulte, med en gang lærerne snur ryggen til”.

4.2.1 Drøftedel

Informantene er enige i at arbeidet med å skape gode relasjoner til elevene, er noe av det viktigste når det kommer til å forebygge mobbing. Eriksen og Lyng (2018, s. 43) påpeker at i arbeidet med å bli godt kjent med elevene, er det mange lærere som viser at de bryr seg om hvordan elevene har det og hva som skjer i livene deres. Dette stemmer overens med det informantene svarer. L1 forteller at hun synes det er viktig å bli godt kjent med elevene og

nevner at hun eksempelvis møter opp på fotballkamper. Dette tyder på at hun gjør en innsats også utenom skoletid. Det L1 poengterer, peker på en autoritativ holdning, som samsvarer med det Alberti-Espenes (2012, s. 119) mener når han skriver at autoritative klasseledere vil kunne skape positive og nære relasjoner til elevene. L2 hevder at man ikke er i denne typen jobb dersom man ikke liker barn. Hun presiserer at man interesserer seg for dem og spør dem om ting utover skolen. På denne måten kan det tenkes at L2 blir godt kjent med elevene. Eriksen og Lyng (2018, s. 42) påpeker at lærernes kjennskap til elevene kan forhindre at konflikter utvikler seg.

H1 synes at rutiner er viktige i arbeidet med gode relasjoner, og viser til lærere som tar elevene i hendene og sier god morgen hver dag. Dette nevner også Eriksen og Lyng (2018, s. 48). De fremhever at det er mange lærere som bruker denne metoden når de arbeider med å skape gode relasjoner. Videre understreker de at mange lærere bruker begrepet “å se elevene”. Dette begrepet bruker også L1, når hun presiserer at hun er opptatt av at alle elevene skal bli sett. Hun legger vekt på at hun vil at de skal føle at hun velger dem. På denne måten blir hun oppmerksom på alle elevenes behov og følelser (Eriksen & Lyng, 2018, s. 48).

L1 synes det er enkelt å ha en god klasseledelse, dersom man har gode relasjoner til elevene. Hun beskriver seg selv som en tydelig lærer med høye forventninger til elevene. Dette stemmer overens med det Alberti-Espenes (2012, s. 118-119) påpeker når han skriver at elevene vil få opplevelsen av tydelighet når læreren kommer med klare forventninger til dem. Det kan tenkes at det er viktig elevene vet hva som kreves av dem, hvordan de skal oppføre seg og eventuelt hvilke konsekvenser deres handlinger kan få. De vil da kunne få klare rammer å forholde seg til. Ved at lærere fokuserer på dette, kan man anta at elever vil oppnå en viss respekt ovenfor dem. Respekt nevner Alberti-Espenes (2012, s. 123) som en viktig faktor når det kommer til gode relasjoner. Både L1 og L2 vektlegger verdien av å være en tydelig voksen. Denne beskrivelsen passer også overens med autoritativ klasseledelse. Moen (2014, s. 25) hevder at å være autoritativ i sin lærerstil er fordelaktig. Da har læreren fokus på kontroll, samtidig som den har fokus på å bygge gode relasjoner. Roland (2009, s. 95) presiserer også at autoritativ klasseledelse fører til et bedre sosialt miljø i klassen, som igjen virker forebyggende på mobbing (Roland, 2009, s. 95).

L2 tydeliggjør at det ikke nytter “å se gjennom fingrene med ting, eller overse blikk og kommentarer, eller at jeg tillater elever som ler dersom noen svarer feil”. Dette kan tolkes som om hun er en observant lærer, som prøver å få med seg det meste. H1 hevder derimot at det er

mye lærerne ikke får med seg. Hun presiserer at det er mye som skjer i det skjulte, med en gang lærerne snur ryggen til. Hun er opptatt av en tydelig klasseledelse, der man ikke skal overse noe. Da kan det tenkes at en forutsetning er at lærere klarer å oppdage atferdsendringer hos elevene (Alberti-Espenes, 2012, s. 173). Det kan tolkes som om H1 tenker lærere burde få med seg mer enn det de gjør, men er det slik at lærere skal få med seg alt? Er det en korrekt gjengivelse av virkeligheten? Dette stiller jeg meg undrende til, som følge av at lærere aldri kan vite for sikkert hva som foregår inne i hodet til elevene, hvilke tanker og følelser de har, og hva som foregår når de kommer hjem fra skolen.

4.3 Skole-hjem samarbeid

Når det gjelder det forebyggende arbeidet med mobbing, sier L2 at hun “vil nesten påstå at arbeidet vi gjør som lærere er avgjørende for mange barn”. L1 mener at det forebyggende arbeidet ikke er noe man klarer å gjennomføre alene som lærer, men at man må være på lag med foreldrene og elevene. Dette støtter L2, selv om hun i større grad legger ansvaret på seg selv som lærer. H1 påstår at lærernes arbeid er viktig når det kommer til den forebyggende delen, men at foreldrene også må være “på banen”. Hun synes det er utfordrende med mobbingen som skjer utenfor skolen, og er usikker på om det er foreldrenes eller lærernes ansvar. Hun konkluderer til slutt med at alle partene er ansvarlige her.

L1 påpeker at et tett samarbeid mellom skole-hjem, og hjemmene på tvers, er viktig. Dette tydeliggjør hun med å si “hvis foreldrene seg imellom også klarer å skape gode relasjoner, så unngår du mange av de konfliktene som kan oppstå, som igjen kan føre til mobbing”. Videre forklarer hun at dette vises tydelig hvert år. Hun presiserer at “hvis det er gode foreldregrupper som samarbeider godt, så er det ikke så lett for barna deres å mobbe hverandre”.

Under intervjuene fikk lærerne spørsmål om hvor mye kontakt de har med foreldrene til elevene. L1 poengterer at hun har mye kontakt med dem. Hun legger vekt på viktigheten av tett oppfølging og tilføyer at “det er jo en del av det jeg synes er gøy med jobben da”. L2 svarer derimot at det er veldig forskjellig. Hun nevner at “hvis det er vanlig foreldrekontakt, sånn standard, hvis det ikke er noe spesielt, så har du to klasseforeldremøter i året og to samtaler i skoleåret”. Hun legger i tillegg til at det er noen saker der de trenger å ha mer kontakt med foreldrene, og at dette kan innebære daglig kontakt. Videre påpeker hun at det derfor kan bli oftere enn de fire pålagte treffpunktene. Her tilføyer hun “heldigvis egentlig, for det er ikke mye”.

For å få til foreldresamarbeidet, forklarer L1 at hun er aktiv i samtaler med foreldrene. Hun kommer også med et eksempel på hvordan de har arbeidet forebyggende med mobbing:

På foreldremøte så oppfordrer vi til at alle skal inviteres i bursdagsbesøk. Enten alle guttene og alle jentene, eller hele trinnet eller alle i klassen. Dersom du ikke kan ha alle jentene på trinnet, så kan du ikke plukke fra noen klasser slik at det bare er 3 igjen. Da må det være flere enn 7 som ikke blir invitert, slik at det blir en gruppe.

L2 forklarer at de ofte er avhengige av andre voksne i forbindelse med mobbesaker. Hun fremhever at det er mange elever som ikke tørr å si i fra hvis de blir utsatt for dette. Hun sier at “det er veldig mye mer foreldre enn før som melder i fra. Men det er jo for de også har blitt opplært på foreldremøte til å bruke paragrafen”.

4.3.1 Drøftedel

L1 hevder at det forebyggende arbeidet med mobbing er noe man ikke klarer alene som lærer. Dette støttes av L2, men hun legger derimot større vekt på at det arbeidet de gjør som lærere er avgjørende for flere barn. H1 nevner også at det er nødvendig at foreldrene er “på banen”, men forklarer at hun synes det er utfordrende med mobbingen som skjer utenfor skolen. Der legger hun til at hun er usikker på hvem ansvaret ligger på. Hun konkluderer med at både foreldrene og lærerne er ansvarlige. Dette passer overens med det samarbeidet som Nordahl (2015, s. 17) illustrerer, som tar utgangspunkt i at opplæring og oppdragelse foregår i skole og hjem. Han mener det er viktig at foreldrene samarbeider og er enige i valgene som tas.

L1 presiserer at et tett samarbeid mellom skole og hjem er viktig, og vektlegger nødvendigheten av at foreldrene seg imellom klarer å skape gode relasjoner. Nordahl (2015, s. 133-134) tydeliggjør også at dette er viktig, slik at foreldrene får utviklet et godt sosialt fellesskap og nettverk. Dette kan også ses i sammenheng med arbeidsmåter som Roland (2009, s. 116) tenker kan virke positivt når det kommer til samarbeid i foreldregruppen. Han nevner eksempelvis å ta opp felles holdninger til mobbing som et tema i foreldremøter. Dette kan foreldrene få diskutere seg i mellom, for så å komme frem til enighet. Dersom et godt samarbeid mellom foreldrene oppstår, poengterer L1 at det ikke blir like enkelt for barna deres å mobbe hverandre. Dette utsagnet kan tyde på hvor viktig hun mener foreldresamarbeidet er når det kommer til det forebyggende arbeidet med mobbing. Samtidig kan utsagnet forstås som om hun mener at dette alltid vil stemme, noe som kan virke generaliserende.

I svarene til lærerne kan det virke som om det er forskjellige holdninger til skole-hjem samarbeidet. Dette kom til syne da de ble spurt om hvor mye kontakt de har med foreldrene til elevene. L1 forklarer hvor viktig hun synes det er med tett oppfølging og legger vekt på mye kontakt med foreldrene. L2 svarer derimot at denne kontakten varierer. Hun påpeker at dersom det er “vanlig foreldrekontakt”, involverer dette to klasseforeldremøter i året og to samtaler i skoleåret. Videre legger hun til at det er noen saker der de trenger å ha mer kontakt med foreldrene. Derfor forklarer hun at det kan bli mer enn de fire pålagte treffpunktene. Hun påpeker også at fire treffpunkter ikke er mye, noe som kan tyde på at hun tenker det ikke er tilstrekkelig for å få til et godt foreldresamarbeid.

Som nevnt i teoridelen, illustrerer Nordahl (2015, s. 27-28) tre nivåer i foreldresamarbeidet; informasjon, dialog og drøftinger, og medvirkning og medbestemmelse. Det er mulig å se på holdningene til lærerne opp mot de ulike nivåene. Når det kommer til *dialog og drøftinger*, forteller L1 at hun har mye kontakt med foreldrene og at hun synes det er nødvendig med tett oppfølging. Hun tydeliggjør at det er viktig å være på lag med foreldrene og elevene. For å få til foreldresamarbeidet, vektlegger hun å være aktiv i samtale med foreldrene. Dette tyder på at hun tar foreldrene på alvor og at hun fokuserer på et klima som gir gode muligheter for kommunikasjon. Dette vil igjen medføre at foreldrene får innflytelse over beslutninger som skal tas, noe som stemmer overens med det høyeste nivået for samarbeid, *medvirkning og medbestemmelse* (Nordahl, 2015, s. 28).

L2 er enig med L1 om at det er viktig å være på lag med foreldrene. På den andre siden kan det virke som om hun ikke vektlegger tett oppfølging i like stor grad som L1. Det kan se ut til at dette samarbeidet ikke er like preget av *medvirkning og medbestemmelse*, som følge av kontakten som forekommer (Nordahl, 2015, s. 28). Dersom de fire pålagte treffpunktene er de eneste gangene noen av foreldrene er i kontakt med lærerne, kan det tenkes at de ikke får være med å ta like mange beslutninger. I forbindelse med mobbesaker derimot, forklarer L2 at de ofte er avhengige av andre voksne. Hun utdyper at det er mer foreldre nå enn før som melder i fra, og at dette er på grunn av at de har blitt opplært på foreldremøte til å bruke paragrafen. Dette kan ses i sammenheng med det Nordahl (2015, s. 27) skriver om nivået *informasjon*. Det dreier seg om utveksling av informasjon fra skolen til hjemmet, og fra hjemmet til skolen. Foreldrene har tilsynelatende fått informasjon fra lærerne om de nye bestemmelsene som har blitt gjort i kapittel 9A (Opplæringslova, 1998).

4.4 Mobbingsfokuset forebygging i undervisningen

Under intervjuene ble lærerne spurt om hvordan de arbeidet med mobbingsfokuset forebygging i undervisningen. Jeg var interessert i å finne ut hvor mye de fokuserte på dette og hva de synes var viktigst med dette arbeidet.

L1 forteller at de fokuserer på forebygging av mobbing gjennom undervisningsprogrammet som heter “mitt valg”. Dette sier hun de har timeplanfestet hver uke. I disse timene forteller hun at de blant annet arbeider med bevisstgjøring av egne roller. Hun nevner rollespill som noe som virker effektivt. Samtidig tilføyer hun at arbeidet de gjør i disse timene “bare virker for en stund. Så må vi ta det opp igjen”. Hun konkluderer med at de muligens burde blitt flinkere til å ha timene oftere. Dette samsvarer med H1, som synes det kunne ha vært enda mer fokus på det forebyggende arbeidet i undervisningen. Hun nevner også hvor nødvendig det er med “daglige drypp”.

L2 viser til to undervisningsprogram som de bruker på deres skole når de arbeider forebyggende med mobbing. På småtrinnet bruker de “Zippys venner” og på mellomtrinnet bruker de “Smart oppvekst”. Hun forklarer at hun har god erfaring med slike program. Videre konkretiserer hun at de ikke bare dreier seg om mobbing, men psykisk helse generelt. Hun poengterer at mobbing er en del av det de arbeider med i disse undervisningsprogrammene. Hun sier at mye av fokuset ligger på sosial kompetanse og forklarer grundigere at det dreier seg om “det å fokusere på styrker til mennesker, og ikke hva vi ikke er gode på. Og det er jo også mobbeforebyggende, at vi har fokus på det i stedet for hva du ikke er så god til”. Hun er enig med L1 når det kommer til at rollespill er noe som virker effektivt. Samtidig peker hun på mye annet som fungerer, eksempelvis filmer, tegninger og fortellinger. Hun legger også stor vekt på samtaler med elevene i disse timene.

L1 forklarer at de bruker Salaby mye i “mitt valg”-timene. Der presiserer hun at det finnes videoer, oppgaver og tekster om mobbing. Hun tydeliggjør hvor viktig det er å arbeide grundig med dette sammen med elevene. Da understreker hun at elevene får mulighet til å diskutere, for så å komme frem til fellessvar. Hun oppfatter at elevene blir engasjerte av å arbeide slik, og dermed ser hun viktigheten av samarbeidsoppgaver når det kommer til forebygging av mobbing. Dette stemmer overens med det L2 sier om samarbeid:

Det handler jo også litt om hvordan jeg som lærer for eksempel legger opp undervisningen. Jeg må ha øvelser der de får trent på samarbeid, og øvd seg på å vise god sosial kompetanse. Det er jo definitivt noe jeg kan gjøre som lærer.

4.4.1 Drøftedel

L1 forteller at de fokuserer på forebygging av mobbing gjennom et undervisningsprogram kalt “mitt valg”. Dette har de timeplanfestet hver uke, som gjør at temaet vil bli tatt opp regelmessig. Roland (2009, s. 108) hevder at elevene på denne måten får påminnelser om hvor viktig det er å fokusere på. Han nevner at det er effektivt å ha faste tidspunkter der samtaler om dette er et faktum. Ved å føre det opp i timeplanen mener han det sikrer at lærerne virkelig gjennomfører det. L2 viser også til to undervisningsprogram som de bruker. Hun konkretiserer at det ikke bare dreier seg om mobbing, men psykisk helse generelt. I likhet med L2 understreker Roland (2009, s. 108) at mobbing kan være et av temaene som gjennomgås i slike timer.

Det kan ses på som positivt at mobbing blir tatt opp som et av temaene i undervisningsprogrammene som lærerne bruker. På den andre siden kan det likevel tenkes at det finnes mange andre tema som er verdt å prioritere her. Da vil gjerne fokuset på mobbing bli mindre enn det som er hensiktsmessig for å realisere det forebyggende arbeidet. Her er det mulig å sette spørsmålstegn ved om disse programmene faktisk fungerer som mobbingfokusede opplegg? H1 mener at det kunne ha vært enda mer fokus på det forebyggende arbeidet i undervisningen. L1 forteller også at arbeidet i disse timene bare virker for en stund og konkluderer dermed med at de burde blitt flinkere til å holde timene oftere. Muligens ville enda mer fokus på dette vært formålstjenlig. Tross alt blir troverdigheten størst dersom mobbing blir tatt opp som et naturlig tema i skolehverdagen (Roland, 2009, s. 108). H1 nevner også viktigheten av “daglige drypp”.

I likhet med Olweus (1992, s. 70) og Roland (2009, s. 107) er begge lærerne enige i at rollespill er noe som kan virke lærerikt i arbeidet med å forebygge mobbing. L1 forklarer at de arbeider med bevisstgjøring av egne roller, som Roland (2009, s. 107) mener kan medføre at elevene får kjent på kroppen hvordan mobbing kan være. Samtidig peker lærerne på at det er mye annet som fungerer bra i dette arbeidet. L1 nevner filmer, tegninger, fortellinger og samtaler. L2 viser til bruk av videoer, oppgaver og tekster om mobbing i “mitt valg”-timene. Dette stemmer overens med Roland (2009, s. 104-105), som mener at litteratur som omhandler mobbing kan invitere til innlevelse og empati. Det kan også tenkes at slike øvelser kan åpne opp for diskusjoner om holdninger og verdier, som kan gjøre elevene mer bevisste på hvordan de skal oppføre seg mot andre.

Olweus (1992, s. 75) viser at læring gjennom samarbeid kan fungere som en god metode mot å forebygge mobbing. Dette stemmer overens med L1, som konkretiserer viktigheten av samarbeidsoppgaver. L2 nevner også øvelser der elevene får trent på samarbeid. Hun forklarer videre at det også handler om hvordan hun som lærer legger opp undervisningen. Olweus (1992, s. 75) skriver at størrelsen på gruppene kan variere. Det er positivt at elevene lærer seg å forholde seg til ulike mennesker. Her kan det tenkes at det ligger til grunn en forutsetning om at lærerne kjenner elevene godt nok til å velge ut hvem som passer best til å arbeide i lag. I starten er det mulig å lage grupper der elevene er trygge på alle i gruppen, men etterhvert når de har tilvennet seg å arbeide slik, kan de gjerne bli utfordret. Da vil det gjerne være hensiktsmessig å variere på gruppene, slik at alle elevene blir godt kjent og kan skape gode relasjoner seg imellom. På denne måten legges det opp til et inkluderende fellesskap og vennskspsrelasjoner, som Eriksen og Lyng (2018, s. 58) presiserer viktigheten av.

5.0 Avslutning

5.1 Oppsummering og inntrykk

I arbeidet med å forebygge mobbing, er det nødvendig at lærere er bevisste på de fornyede bestemmelsene i kapittel 9A som omhandler elevenes skolemiljø. Som tidligere nevnt, er det elevenes *opplevelse* som skal stå i sentrum. Det kan virke som om dette er noe informantene synes er komplisert, til tross for at grensen mellom mobbing og plaging er vanskelig å definere. Som lærere er man ansvarlige for å lære elevene å tenke kritisk og å akseptere andre mennesker. Ved å fokusere på dette, er det mulig å utvikle elevenes motstandsdyktighet og lære dem å stå opp for seg selv. Dette kan muligens hjelpe lærerne til å gjøre skillet mellom mobbing og plaging mer presist.

Læringsmiljøet, med vekt på relasjoner og klasseledelse, er viktig å fokusere på i det forebyggende arbeidet med mobbing. Det er alle informantene samstemte om. Svarene deres stemmer overens med en autoritativ klasseledelse, som dreier seg om at læreren har fokus på kontroll, samtidig som den har fokus på å bygge gode relasjoner. Det er viktig å være en observant lærer og den ene informanten mener at man ikke skal overse noe. Det kan være krevende for en lærer å ta tak i alt, til tross for at man ikke er med elevene til alle døgnets tider. Det er heller ikke mulig å vite for sikkert hva som foregår inne i hodene deres. Av den grunn, kan det være hensiktsmessig å være på lag med foreldrene. Skole-hjem samarbeidet er også noe som fremkommer som viktig i funnene mine. Det virker som om lærerne har ulike holdninger til dette samarbeidet, da de ikke har like mye fokus på jevnlig kontakt med foreldrene.

Arbeidet med mobbingfokuserte opplegg i undervisningen er også noe informantene er enige i at er formålstjenlig når det kommer til forebygging av mobbing. Informantene viser til ulike metoder som er mulig å benytte seg av, som rollespill, litteratur som omhandler mobbing og samarbeidsøvelser. Lærerne som blir intervjuet, bruker ulike undervisningsprogram som de har timeplanfestet. I disse timene fokuserer de blant annet på mobbing, men det kan tenkes at det finnes mange andre temaer som er viktige å ta opp. Dermed konkluderer noen av informantene med at de gjerne burde hatt *enda* mer fokus på dette i disse timene.

Innledningsvis nevnte jeg at jeg stilte meg skeptisk til hvordan forebyggingsarbeidet fungerer i dag. I tillegg poengterte jeg at jeg var interessert i å finne ut hvordan det er mulig å arbeide for å forhindre at mobbing skjer. I mine funn har jeg oppdaget at lærerne har mange måter å arbeide forebyggende på. Jeg har derimot bemerket meg at det kan være hensiktsmessig å arbeide mer

med dette, ettersom mobbing er et aktuelt tema som kan forårsake alvorlige konsekvenser for de involverte.

5.2 Avsluttende refleksjoner

Avslutningsvis vil jeg kort reflektere rundt problemstillingen min. I dette forskningsprosjektet har jeg arbeidet ut i fra problemstillingen: *Hvordan arbeider enkelte lærere med å forebygge mobbing i skolen?* Jeg fokuserte på hvordan *enkelte* lærere arbeidet med forebygging, til tross for at jeg bare fikk intervjuet to lærere. Jeg vinklet denne oppgaven slik det ble fokusert på mobbing fra et lærerperspektiv. Det kunne også ha vært interessant å se på temaet fra et elevperspektiv. Da kunne jeg ha pratet med elever som har blitt utsatt for mobbing. Dersom jeg hadde gjort det slik, ville jeg fått et bedre innblikk i hvordan mobbing påvirker deres psykiske helse. På den andre siden ville elevene kunne ha opplevd dette som et vanskelig tema å snakke om, og ville gjerne ikke delt tilstrekkelig informasjon til en ukjent voksen. Jeg hadde ikke lyst til å utsette elever for noe som kunne kjennes ubehagelig for dem. Dermed konkluderte jeg med at problemstillingen skulle være utformet slik som den til slutt ble. Dette er allikevel hensiktsmessig for meg som snart skal ut i arbeidslivet, og oppgaven har gjort at jeg har fått et større innblikk i hvordan det er mulig å arbeide aktivt og forebyggende mot mobbing. Jeg har lært mye, blitt mer bevisst og tilegnet meg kunnskap som jeg kommer til å ta med meg videre inn i læreryrket.

Litteraturliste

Alberti-Espenes, J. (2012). *Krenkelse i skolen – mobbingens bakteppe*. Oslo: Gyldendal

Akademisk.

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo:

Abstrakt forlag.

Eriksen, I. M. & Lyng, S.T. (2018). *Elevenes psykososiale miljø: Gode strategier, harde*

nøtter og blinde flekker i skolemiljøarbeidet. Bergen: Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartement. (2016-2017). *Endringer i opplæringslova og friskolelova*

(skolemiljø). (Meld. St. Nr. 57 L). Oslo: Departementet.

Kunnskapsdepartementet. (2017, 01. august.). Nulltoleranse mot mobbing lovfestes. Hentet

fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/nulltoleranse-mot-mobbing-lovfestes2/id2565186/>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2017). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3. utg.). Oslo:

Gyldendal Akademisk.

Moen, E. (2014). *Slik stopper vi mobbing – en håndbok*. Oslo: Universitetsforlaget.

Nordahl, T. (2015). *Hjem og skole: Hvordan etablere et samarbeid til elevenes beste?*

(2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen: Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Gyldendal

Akademisk.

Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (LOV-1998-

07-17-61). Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61>

Kandidatnummer: 177

Roland, E. (2009). *Mobbingens psykologi: Hva kan skolen gjøre?* (2. utg.). Oslo:

Universitetsforlaget.

Roland, E. & Vaaland, G. S. (1996). *Mobbing i skolen – en lærerveiledning*. Oslo: Kirke- og

utdannings- og forskningsdepartementet.

Utdanningsdirektoratet. (2018, 05. juni). Elevundersøkelsen. Hentet fra

<https://www.udir.no/tall-og-forskning/brukerundersokelser/elevundersokelsen/>

Wendelborg, C. (2019). *Mobbing og arbeidsro i skolen. Analyse av Elevundersøkelsen*

skoleåret 2018/19. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning. Hentet fra

https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2019/mobbing-og-arbeidsro-i-skolen-elevundersokelsen-2018_19.pdf

Vedlegg 1: Samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

“Lærernes arbeid med å forebygge mobbing i skolen”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å finne ut hvordan lærere arbeider med forebygging av mobbing. I dette skrivet vil det bli gitt informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet omhandler mobbing. Problemstillingen er følgende:

Hvordan arbeider enkelte lærere med å forebygge mobbing i skolen?

I denne bacheloroppgaven kommer jeg til å undersøke hvordan dette arbeides med. Jeg vil se på hva enkelte lærere synes er viktigst, og på hva som blir prioritert i det forebyggende arbeidet. Jeg kommer også til å fokusere på elevenes faglige og sosiale utvikling når det kommer til mobbing.

Metoden som blir brukt, er kvalitativt intervju. Det vil bli stilt mange åpne spørsmål, som vil omhandle lærernes arbeid og hva som blir mest fokusert på. Det vil også bli stilt spørsmål som dreier seg om elevenes psykososiale miljø i tilknytning til mobbing. Informantene blir valgt ut på grunnlag av kunnskap og erfaringer som er relevante for oppgaven.

Jeg gir med dette samtykke til at studenten kan bruke opplysninger som kommer frem under intervjuet i sin bacheloroppgave. Opplysningene som samles inn vil bli anonymisert og behandlet konfidensielt. Deltakere vil ikke kunne gjenkjennes i oppgaven.

Studenten får lov til å ta i bruk båndopptaker under intervjuet. Studenten vil i tillegg til dette ta notater underveis. Dette gjøres for å få mest mulig korrekt data å arbeide ut i fra. Det bekreftes at innsamling av opplysninger følger Personvernombudet for forskning, NSD, sine retningslinjer. Alle opplysningene vil bli slettet etter at oppgaven er levert.

Det er frivillig å delta i studien. Jeg har rett til å trekke meg fra intervjuet når som helst, uten å begrunne dette og uten noen form for konsekvenser. Dersom jeg trekker meg, vil alle opplysninger om meg bli anonymisert.

Spørsmål om studien henvises til:

Mitt navn

Min student e-post

Mitt telefonnummer

Kandidatnummer: 177

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til bacheloroppgaven er avsluttet. Den skal leveres inn 03.06.19.

Sted og dato

Signatur student

Signatur prosjektdeltaker

Vedlegg 2: Intervjuguide lærere

Fase 1 Innledning	<ol style="list-style-type: none"> 1. Løs prat og introduksjon av tema (5 min) 2. Informanten retter oppmerksomhet mot temaet og kommer med generelle erfaringer og betraktninger (5 min)
Fase 2 Overgangsspørsmål	<ol style="list-style-type: none"> 3. Fra generelle erfaringer og betraktninger til personlige erfaringer (5 min)<ul style="list-style-type: none"> • Hvilke erfaringer har du med temaet fra tidligere?
Fase 3 Nøkkelspørsmål	<ol style="list-style-type: none"> 4. Spørsmål med utfyllende svar (20-30 min)<ul style="list-style-type: none"> • Kan du fortelle noe om erfaringer med mobbing? • Hvordan har du arbeidet for å håndtere mobbing, dersom du har erfaringer med det? • Hvordan kan du som lærer oppdage mobbing? • Hva tenker du om forebygging av mobbing? Hvordan kan det arbeides med og har du egne erfaringer med slik forebygging? • Er det noen sammenheng mellom mobbing og elevenes faglige og sosiale utvikling? • Hvilken type mobbing forekommer mest tenker du? • Hva tenker du er det viktigste med det forebyggende arbeidet? • I hvor stor grad tenker du at du som lærer spiller en rolle når det gjelder mobbing og forebyggingen av det? • Hvordan arbeider du for å knytte gode relasjoner til elevene dine? • Hva tenker du om klasseledelse når det kommer til det forebyggende arbeidet?

Fase 4 Avslutning	5. Oppsummering (5 min) <ul style="list-style-type: none"> • Har du noe du vil legge til? • Har jeg forstått deg riktig?
---------------------------------	---

Vedlegg 3: Intervjuguide helsesykepleier

<p>Fase 1</p> <p>Innledning</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Løs prat og introduksjon av tema (5 min) 2. Informanten retter oppmerksomhet mot temaet og kommer med generelle erfaringer og betraktninger (5 min)
<p>Fase 2</p> <p>Overgangsspørsmål</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Fra generelle erfaringer og betraktninger til personlige erfaringer (5 min) <ul style="list-style-type: none"> • Hvilke erfaringer har du med temaet fra tidligere?
<p>Fase 3</p> <p>Nøkkelspørsmål</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. Spørsmål med utfyllende svar (20-30 min) <ul style="list-style-type: none"> • Har du erfaring med at elever har tatt kontakt med deg angående mobbing? Kan du fortelle noe om dette? • Hvilke konsekvenser kan mobbing få? • Hva er de mest vanlige psykiske plagene som kan oppstå av å bli mobbet? Og hvorfor? • Hvordan kan mobbing påvirke elevenes psykososiale miljø? • Kan du si noe om hvor i skoleløpet mobbing synes som det største problemet? Småtrinnet – mellomtrinnet – ungdomsskolen? • Hvordan ser du på digital mobbing kontra “vanlig” mobbing? Er det noen forskjeller her? Likheter? • Hvor viktig mener du at lærernes arbeid er når det kommer til mobbing? • Hvordan tenker du at lærere kan arbeide med å forebygge mobbing? • Hvordan kan elevenes selvoppfatning bli påvirket hvis de blir utsatt for mobbing?

	<ul style="list-style-type: none"> • Er det noen sammenheng mellom mobbing og elevenes sosiale utvikling? • Har du merket deg noen forskjeller mellom mobbing blant jenter og mobbing blant gutter? • Hvordan tror du det er mest hensiktsmessig å arbeide for å oppdage mobbing i skolen?
Fase 4 Avslutning	5. Oppsummering (5 min) <ul style="list-style-type: none"> • Har du noe du vil legge til? • Har jeg forstått deg riktig?